

Skolan och Bibeln

När den första Bibeln på svenska kom ut (Nya testamentet 1526 och i sin helhet 1541) på ärkebiskop Laurentius Petris initiativ blev den också det dokument som formade det gemensamma svenska skriftspråket. Ärkebiskopen själv stod förmodligen till största delen för översättningsarbetet. Han skapade grammatik, stavning och till och med bokstäver som står sig än idag. När Sveriges förstaklassare får lära sig å, ä och ö är det tack vare ärkebiskopens översättningsarbete av Bibeln för 500 år sedan.

Universitet och lärosäten växte fram kring domkyrkorna, och några hundra år senare skulle kyrkan leda arbetet med den framväxande folkskolan. Kyrkan har format den svenska skolan och Bibeln det svenska språket. Kyrkan och Bibeln har i sekler präglat kultur och samhälle och är en omistlig del av vårt arv. Man kan tycka vad man vill om det men inte blunda för verkligheten.

När skolverket på punkt efter punkt förminskar sådant som har med religion i allmänhet och kristendom i synnerhet att göra begår man ett stort misstag. Förslaget att Bibeln plockas bort ur läroplanen bekräftar ett mönster som vi sett under lång tid. Anna Westerholm, chef för läroplansavdelningen på Skolverket, försäkrar att det inte innebär att Bibeln kommer att försvinna utan att man »med vårt förslag i stället förstärker undervisningen kring religiösa urkunder» (Expressen 23/10 2019). Som svar på en direkt fråga menar hon att Bibeln har sin givna plats i undervisningen (Dagen 29/10 2019). Men varför skriver man i så fall inte in detta i läroplanen? Bibelns texter måste rimligen ha en högre dignitet för barnen i Sverige än texter ur Koranen och Bhagavad-Gita. Andra heliga texter kan inte ersätta Bibeln, som i det svenska samhället har en religiös och kulturell särställning.

Joel Halldorf skriver att »svenska elever råkar finnas i en verklighet som inte präglas av religiösa urkunder i allmänhet utan av just Bibeln. Det är inte en åsikt eller värdering utan ett faktum. Bibeln genomsyrar allt från stor litteratur, till sagor och populärmusik. Vi kan tycka vad vi vill om lämpligheten i det, men Skolverkets uppgift är inte att lägga verkligheten till rätta utan att förbereda eleverna för den» (Expressen 24/10 2019).

När statsminister Stefan Löfven under en frågestund i riksdagen den 24/10 fick frågan om det rimliga i att plocka bort Bibeln ur läroplanen, blev svaret intetsägande: »Jag tror inte att jag i det här läget ska gå in och diskutera kursplaner, vi har en myndighet som gör det.»

Diskussionen om Bibelns plats i läroplanen visar, liksom förslaget att stryka antiken ur historieundervisningen, hur man i formandet av skolan och framtidens samhälle undervärderar våra rötter för att fokusera på senaste nytt. Men när yta, effektivitet och teknisk utveckling värderas högt är de existentiella, historiska och kulturella värdena än viktigare. Osäkerheten att tala om existentiella och religiösa frågor som i dag finns i skolan håller inte. Religionskunskapen kan inte reduceras till en historisk exposé.

Att skolan ska vara sekulär, politiskt och religiöst neutral, är självklart, men samhället i sig är aldrig neutralt, utan där skiftar snabbt värderingar och livsåskådningar. För att förstå en komplex tillvaro behöver varje elev därför verktyg. Lika viktigt som att lära sig källkritik är att reflektera kring existentiella frågor. Då behövs även insikt i Bibelns värld och om hur den påverkat den västerländska kulturen in i vår egen tid.

Hur ska då kyrkan förhålla sig till att bibelundervisningen fasas ut ur skolan? Grundläggande kunskap om de bibliska texterna är förstås en fördel, men risken är att skolan främst talar om Bibeln som kulturdokument och inte så sällan gör det i pejorativa ordalag. Men liksom ett kyrkorum blir levande när det firas gudstjänst och inte bara ett vackert och musealt rum, så förstås Bibeln främst genom bön och predikan.

Ända sedan Bibeln började bli var människas egendom har den riskerat att ställas mot kyrkan, något som reformationen och de olika väckelserörelserna kom att förstärka. När alla kunde läsa Bibeln, blev det underförstått att var och en också kunde göra sin egen tolkning. Den enskilde kom att förfoga över Guds ord så att det inte bara blev personligt utan privat och formades efter eget huvud – och inte sällan av rena villfarelser. Privat läsning riskerade att överordnas Bibelns plats i gudstjänstens liturgiska sammanhang. Utan bön och gudstjänstgemenskap tenderar Bibeln att mer ses som historiska texter än som Guds levande tilltal.

Skolorna själva är osäkra på hur de ska utforma undervisningen om Bibeln. Läroplanen måste därför vara tydlig om att bibelkunskap är omistlig för vad eleverna ska få med sig i livet. Här har varje församling en utmaning och en möjlighet, att inom läroplanens ram lära ut Bibeln och så förmedla glädjen, värderingarna, livskunskapen och tron i bibelordet – och en aning om att Bibeln är Guds levande ord. *Bibeläventyret* är ett exempel på ett pedagogiskt material för mellanstadiet. Julspel och andra bibeldramatiseringar kan också visa vad Bibel och levande tro är. Dock krävs en genomtänkt strategi så att det inte bara blir en kul teaterföreställning.

I år är det 100 år sedan katekesen togs bort från skolundervisningen, en i sig intressant parallell. Fram till 1919 gavs eleverna en mall för hur Bibeln skulle förstås genom att Luthers *Lilla katekes* var påbjuden som lärobok. I förklaringarna till de tre trosartiklarna gavs en samlad syn på skapelsen, frälsningen och livet i kyrkan. Den nya undervisningsplanen för rikets folkskolor, utgiven den 31 oktober 1919, lade tonvikten på Jesu bergspredikan. Eleverna skulle ges »religiösa och sedliga intryck och lärdomar ... så att de på detta sätt erhålla en mera samlad ... bild av den kristna tros- och livsåskådningen». I läroplanen angavs särskilt att »undervisningen skall hållas fri från abstrakta, systematiserande utredningar och definitioner».

Vad vi ser i dag är således inget nytt. Men vad var och är orsak och verkan? När katekesen togs bort var detta en följd av samhällsförändringar och en redan påbörjad sekularisering, samtidigt som åtgärden ytterligare förstärkte förändringen. Så är det också med Bibelns ställning i skolan i dag. Att den ifrågasätts speglar djupa och pågående förändringar i samhället med ökad oförståelse för det religiösa, för historia och kultur och för att varje tid står i kontinuitet med gångna tider. Men som historien visar – det är naturligare för människan att vara religiös än att inte vara det. Om Bibeln tas bort utarmas vårt samhälle så att vi alltmer saknar tolkningsramar för vår existentiella oro och våra livsfrågor. Vi blir, som ofta påpekats, religiösa analfabeter, samtidigt som den religiösa längtan är kvar.